

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

V. Характеристики на регистрираните практики

1. Влияние на образованието върху информираността на наетите лица

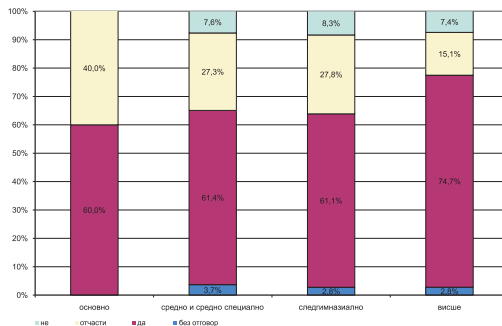
С оглед по-детайлно описание на характеристиките на изследваните практики е формулирана хипотеза, че „Образованието е демографската характеристика, която най-силно оказва влияние върху отговорите на респондентите“.

Представените по-долу данни по отношение на ключовите въпроси, свързани с информираността на наетите лица показват ясна зависимост между степента на завършено образование и наличието на съответните познания и информация за реда и условията за ефективна реализация на трудовоправните отношения.

Видно е, че делът на частично познаващите и на непознаващите условията на колективния трудов договор е в пряка зависимост от степента на завършеното образование.

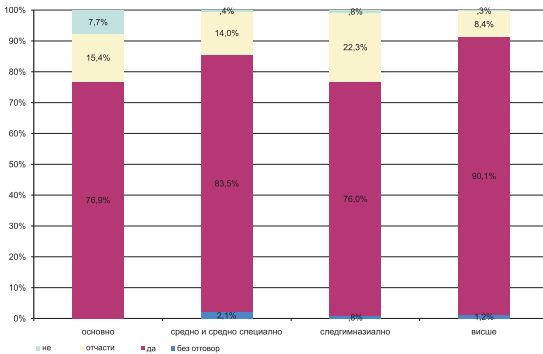
Вторият изследван показател е познаването на правилата за организация на труда. Тук отново се наблюдава зависимост между нивото на завършено образование и познаването на вътрешните правила за организация на труда. Най-малки са дяловете на частично запознатите (8,4%) и съответно на непознаващите (0,3%) тези правила в групата на завършилите висше образование.

графика б1. Познаване на условията на колективния трудов договор, спрямо образователното ниво, наети лица*

* от отговорилите, че в предприятието има сключен колективен трудов договор.

графика б2. Познаване на правилата за организация на труда, спрямо образователното ниво, наети лица*

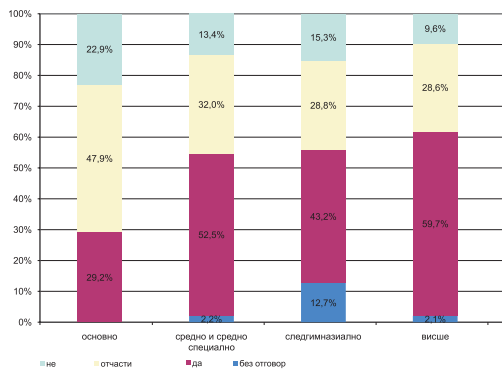
* от отговорилите, че в предприятието има писмени правила за организация на труда.

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финасовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07

Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

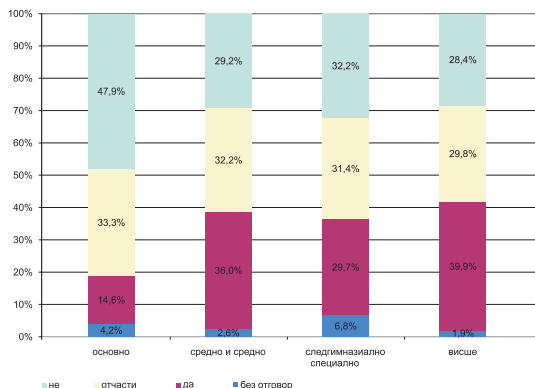
графика 63. Информация за възможностите за правна защита срещу неспазване на длъжностната характеристика, спрямо образователното ниво, наети лица

По аналогичен начин се наблюдава изследваната тенденция и при информираността по отношение на възможностите за правна защита срещу неспазване на длъжностната характеристика. Подчертано най-високи са нивата на частично информирани или неинформирани в групата на лицата с основно образование, съответно 47,9% и 22,9%.

В групата на завършилите висше образование съответно се наблюдава най-високо ниво на информираност – почти 60%.

графика 64. Познаване на възможностите за синдикална защита, спрямо образователното ниво, наети лица

Данните и по този показател доказват формулираната хипотеза, че образователната степен има пряко влияние върху наличието на съответните познания и информация за реда и условията за ефективна реализация на трудовоправните отношения.

Отново в групата с основно образование са регистрирани пикови стойности по отношение на познаването на възможностите за синдикална защита – най-малък е делът на познаващите тези възможности (14,6%), съответно най-високи са нивата на частично

познаване или на непознаване на възможностите за синдикална защита – 33,3% и 47,9%

В групата на завършилите висше образование се наблюдава най-високо ниво на познаване на възможностите за синдикална защита – 40%.

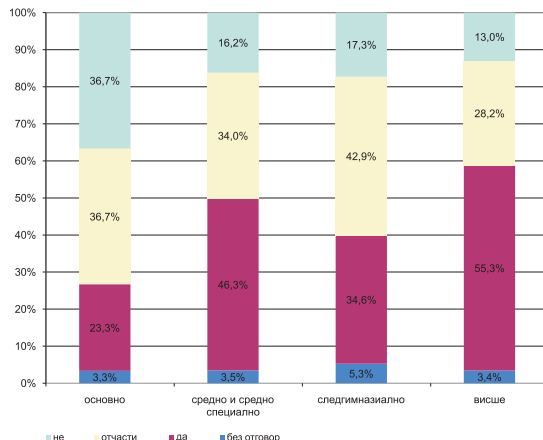
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07

Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

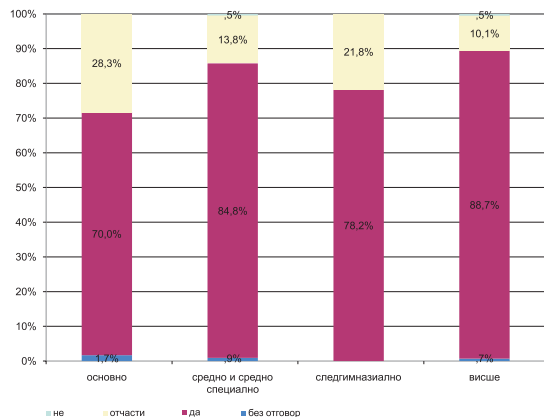
По отношение на възможностите за защита на трудовите права от страна на Инспекциите по труда, най-информирани са представителите на групата на висшистите – 55,3%.

графика 65. Познаване на възможностите на Инспекциите по труда за защита на трудовите права, спрямо образователното ниво, наети лица

И при този показател, регистрираните данни показват зависимостта между познаването на правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и образователната степен – най-голям е делът на запознатите с тези правила в групата на висшистите – 88,7%, а най-малък – в групата на завършилите основно образование – 70%.

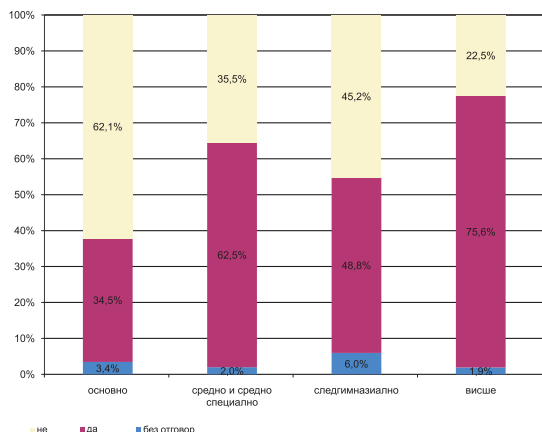
графика 66. Познаване на Правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, спрямо образователното ниво, наети лица*

* от отговорилите, че в предприятието има правилата за здравословни и безопасни условия на труд.

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 67. Познаване на минималните осигурителни прагове, спрямо образователното ниво, наети лица

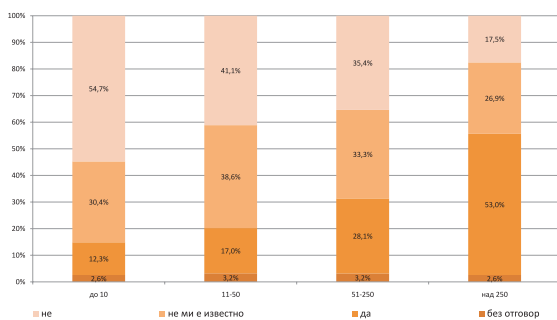
Делът на непознаващите минималните осигурителни прагове представители на групата с основно образование е 62,1%. Най-висок е процента на наетите лица, с висше образование, които познават минималните осигурителни прагове – 75,6%.

Общият извод от анализа на данните е, че колкото по-висока е степента на завършеното образование, толкова по-голям е дела на познаване на рамката за законосъобразно осъществяване на труда и съответните произтичащи от това права.

2. Влияние на размера на предприятието върху разпространението на нерегламентирани практики

Изследването на характеристиките на нерегламентираните практики в областта на трудовите отношения извършено при хипотезата, че при микропредприятията (до 10 служители) се наблюдават повече нерегламентирани практики, отколкото при малките, средните и големите (с над 10 служители).

графика 68. Наличие на колективен трудов договор, спрямо типа на предприятието, наети лица

Данните показват, че най-малък е делът на сключените колективни трудови договори в микропредприятия – 12,3%, съответно най-висок е този дял за предприятията с персонал над 250 души – 53%.

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Договор № BG 051PO001-2.1.07

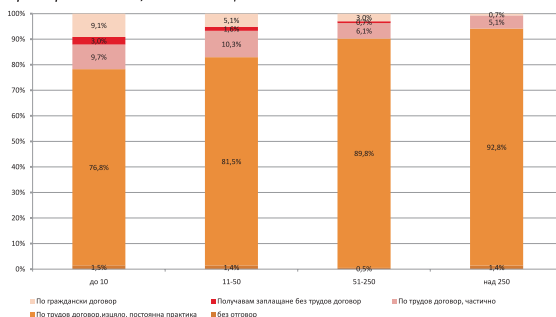
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

Анализът на основанията за заплащане на труда спрямо типа на предприятието показва, че делът на нерегламентираните практики при микропредприятията е най-голям – 12,7%, съответно при тях се наблюдава най-нисък дял на изцяло изплащане на възнагражденията по трудовия договор – 76,8%.

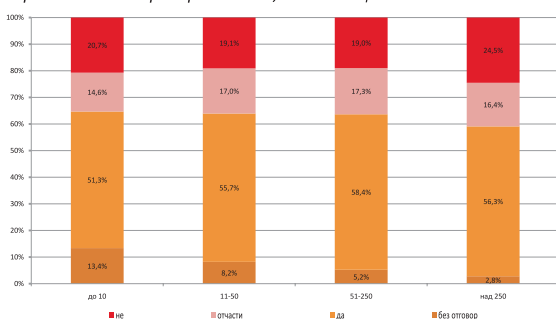
В най-благоприятно положение са наетите в предприятия с персонал над 250 души – там дела на законосъобразните практики при изплащане на трудовите възнаграждения, е най-голям – 92,8%, съответно в тези предприятия, делът на нерегламентираните практики е най-нисък, около 5%.

Регистрираната тенденция по отношение на практиките за заплащане на допълнителния /извънредния труд в различните типове предприятия не дава възможност за формулиране на категоричен извод, спрямо този показател. Въпреки това, бъдат тревога регистрираните резултати, показващи, че в почти 50% от микропредприятията има проблем със заплащането на допълнителния /извънредния труд. Този проблем се наблюдава и при останалите типове предприятия, макар регистрираните нива да са незначително по-ниски.

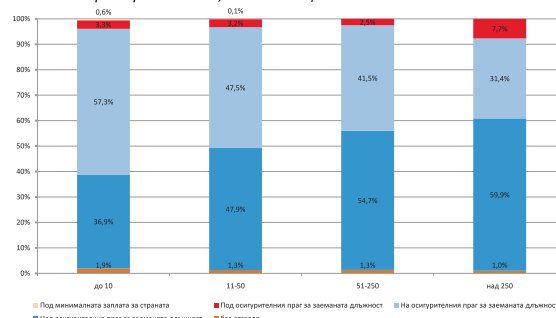
графика 69. Основания за заплащане на труда, спрямо типа на предприятието, наети лица

графика 70. Заплащане на допълнителния /извънредния труд, спрямо типа на предприятието, наети лица

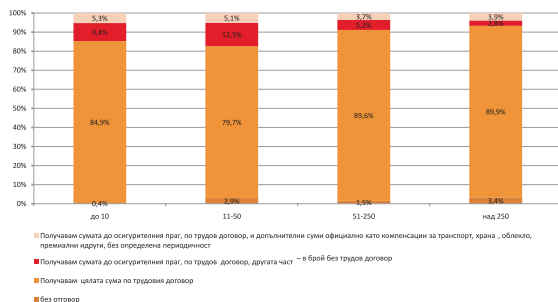

графика 71. Структура на трудовото възнаграждение, спрямо типа на предприятието, наети лица

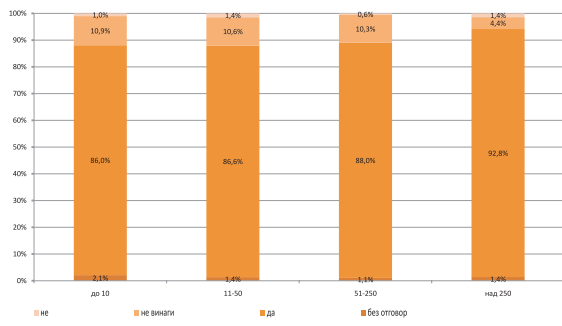
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 72. Начин на заплащане на възнагражденията, спрямо типа на предприятието, наети лица

* от отговорилите, че възнаграждението им е НАД осигурителния праг за заеманата длъжност

графика 73. Регулярност на изплащането на трудовите възнаграждения, спрямо типа на предприятието, наети лица

те предприятия, почти 93%, а най-нисък в микропредприятията – 86%.

Съответно изключенията от регламентирани практики са най-малко, именно при големите предприятия – 4,4%. При останалите категории предприятия се наблюдава относително еднакъв дял на тези изключения, в рамките на до 11%.

Общият извод от представените данни е, че разпространението на нерегламентирани практики по отношение на трудовите правоотношения зависи в голяма степен от типа на предприятието. Най-често такива практики се наблюдават при микропредприятията.

Разпределението на данните за структурата на трудовото възнаграждение, спрямо типа на предприятието показва, че дела на възнагражденията на и над минималните осигурителни прагове е право пропорционален на размера на предприятието. Същевременно следва да се има предвид почти двойно по-големия дял на възнагражденията под минималните осигурителни прагове (7,7%) при големите предприятия, в сравнение с останалите типове предприятия.

По този показател отново се наблюдава зависимост между размера на предприятието и законосъобразното изплащане на трудовите възнаграждения.

При малките и микропредприятията делът на нерегламентираното изплащане на трудовите възнаграждения, е най-висок, съответно 12,3 и 9,4%. На-нисък е този дял, при големите предприятия – 2,8%.

Най-висок е делът на редовното изплащане на трудовите възнаграждения в големите

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051P0001-2.1.07

Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

3. Информираност на наетите лица

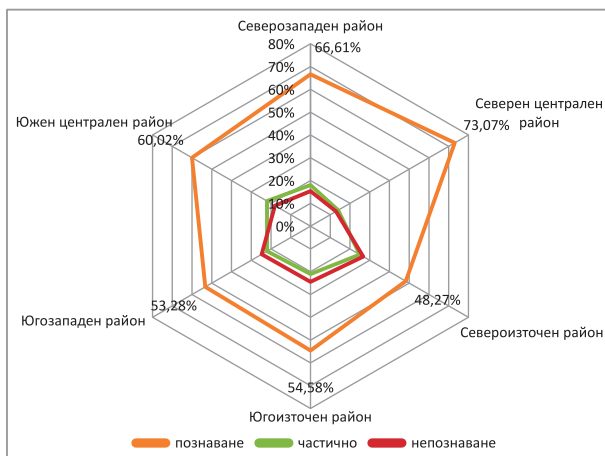
Обобщените данни за информираността на наетите лица са разгледани в два основни аспекта – териториален и секторен.

В териториален аспект се наблюдават по-големи различия в нивата на информираност на наетите лица по отношение трудовото и осигурителното законодателство – най-висока е информираността на наетите в Северния централен район – 73%, с почти 25 % повече от, най-ниската регистрирана стойност на този показател – 48,2% за Североизточния район за планиране.

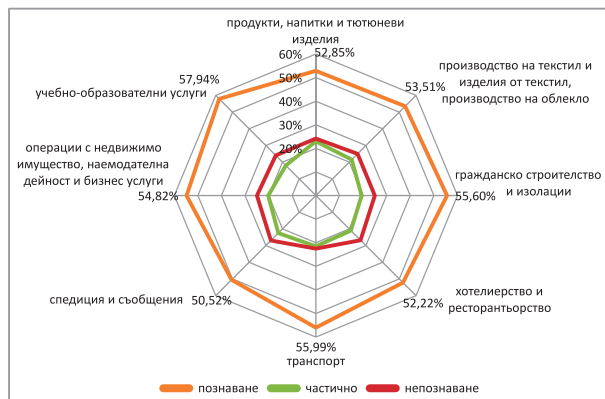
Обобщените данни за информираността на наетите лица по отношение на трудовото и осигурителното законодателство открояват характеристиките на констатираните информационни дефицити – най-висока е информираността на наетите в сектор учебно-образователни услуги – почти 58%.

На практика за повече от 40% от наетите във всички изследвани икономически сектори, е установен дефицит на информация за трудовото и осигурителното законодателство и възможностите за защита на трудовите права.

графика 74. Информираност на наетите лица по отношение на трудовото и осигурителното законодателство по райони за планиране

графика 75. Информираност на наетите лица по отношение на трудовото и осигурителното законодателство по сектори

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07

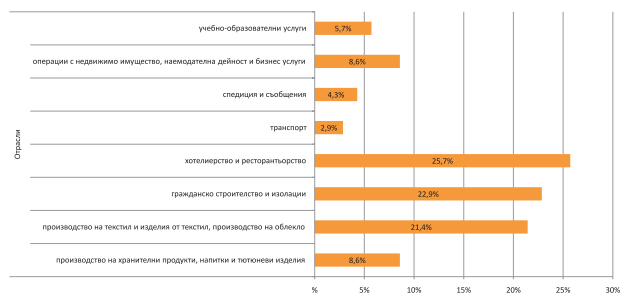
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

Преодоляването на този дефицит би оказало пряко влияние върху „изсветляването“ на икономиката и рязкото намаляване на констатираните нерегламентирани практики.

4. Влияние на трудовия договор върху спазването на нормативната уредба

Липсата на трудов договор предполага като правило е сериозно нарушение на трудовото законодателство, това най-често е свързано и с други нарушения на нормативната уредба. Наетите лица, работещи без трудов договор най-често не познават своите права.

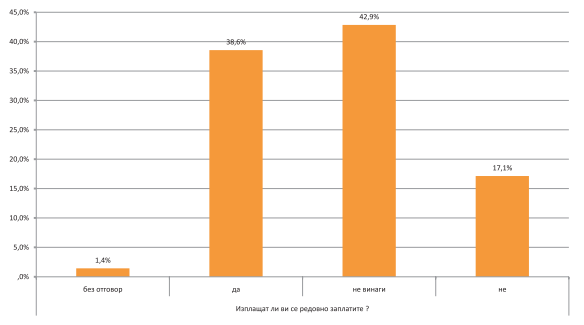
графика 76. Разпределение на наетите лица, отговорили, че нямат трудов договор според икономическите сектори

Най-висок е делът на работещите без трудов договор в секторите хотелиерство, строителство и производство на текстил, съответно 25,7%, 22,9% и 21,4% от отговорилите, че нямат трудов договор.

* данните, представят секторното разпределение на отговорите, че работят без трудов договор

графика 77. Заплащане на възнаграждението на лицата, работещи без трудов договор

Показателно е, че в случаите на полагане на труд без трудов договор, заплащането по правило е нередовно – в 60% от регистрираните случаи.

* данните, представят разпределение на отговорите, че редовността на изплащане на заплатите, само за отговорилите, че работят без трудов договор

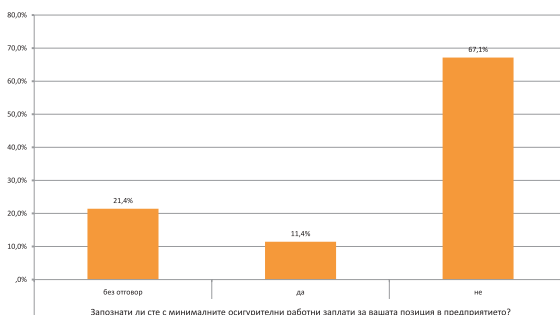
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07

Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

И в този разрез на данните се наблюдават екстремни стойности на липсата на информация по отношение на минималните осигурителни прагове – над 67%.

графика 78. Информираност на лицата, работещи без трудов договор по отношение на минималните осигурителни прагове*

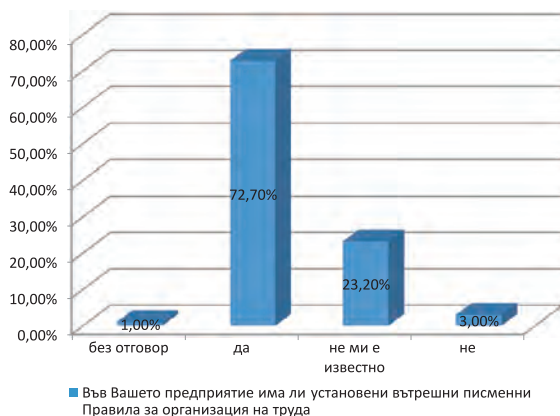
* данните, представят разпределение на отговорите, за познаване на минималните осигурителни прагове, само за отговорилите, че работят без трудов договор

5. Нерегламентирано заплащане на труда

Практиките за нерегламентирано заплащане на труда са изследвани и като функция на степента на спазване на останалите изисквания на трудовото законодателство. Формулираната хипотеза разглежда детайлно различни измерения на регистрираната информация, свързана с различните форми за нерегламентирано изплащане на трудовите възнаграждения, спрямо спазването на останалите изисквания на трудовото законодателство.

Високият дял на отговорите за наличие на въ-

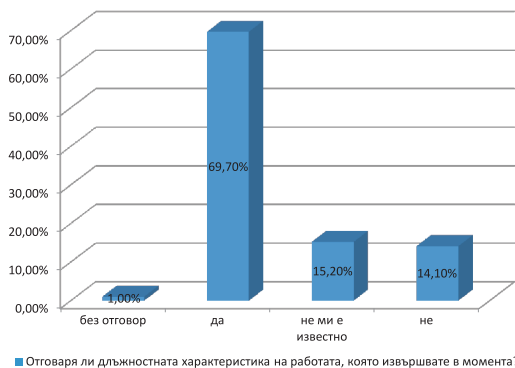
графика 79. Наличие на вътрешни правила за организация на труда, при нерегламентирано плащане на възнагражденията*

* данните, представят разпределението на отговорите за наличие на вътрешни правила за организация на труда, в случаите, когато възнаграждението се изплаща в брой без съответното документално отчитане

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 80. Предоставяне на длъжностна характеристика при назначаване, при нерегламентирано плащане на възнагражденията

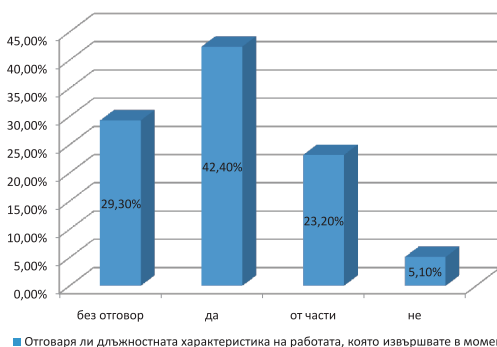

* данните, представят разпределението на отговорите за предоставяне на длъжностна характеристика, в случаите, когато възнаграждението се изплаща в брой без съответното документално отчитане

трешни правила за организация на труда в изследваните случаи – когато възнаграждението се изплаща в брой без съответното документално отчитане показва, че тези правила имат по-скоро формален характер.

Отново високият дял на отговорите, че при встъпване в длъжност е предоставена на съответната длъжностна характеристика в изследваните случаи – когато възнаграждението се изплаща в брой без съответното документално отчитане, е индикатор за това че изпълнението на тези нормативни изисквания има формален характер.

графика 81. Съответствие на длъжностната характеристика с реално изпълняваната работа, при нерегламентирано плащане на възнагражденията

* данните, представят разпределението на отговорите за съответствието на длъжностната характеристика с реално изпълняваната работа, в случаите, когато възнаграждението се изплаща в брой без съответното документално отчитане

И този аспект на анализа показва, че нерегламентирани практики за заплащане на трудовите възнаграждения съществуват и в случаите когато изцяло или в известна степен са изпълнени съответните нормативни изисквания.

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07

Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

И в този случай анализа показва, че наличието на изискваните от закона обстоятелства не могат да бъдат достатъчен индикатор за цялостното законосъобразно осъществяване на икономическата дейност.

графика 82. Наличие на правила за здравословни и безопасни условия на труд, при нерегламентирано плащане на възнагражденията*

* данните, представят разпределението на отговорите за наличие на правила за безопасни и здравословни условия на труд, в случаите, когато възнаграждението се изплаща в брой без съответното документално отчитане